Acc. No. 3278

ఆంధ్ర సంస్థానములు :
సాహిత్యపోషణము

(సాహిత్య అకాడమీ బహుమతినందిన రచనము)

డా. తూమాటి దోణప్ప, ఎం.ఏ., పిఎచ్.డి.

ఆంధ్రవిశ్వకళా పరిషత్

కార్వేటినగరము

ప్రవేశిక

ఇది పురాతనమయిన పదమూడి పాళయములలో నొకటి. తొండ మండలము, తుండీరమండలము అని ఈ ప్రాంతమునకు పూర్వవ్యవహారము. తూర్పు కనుమల చాలులో చిట్టడవులతో, చిఱుగుట్టలతో నిండిన ప్రదేశమిది. దీనికి దక్షిణ దిశయందును, వాయవ్య దిశయందును ఉత్తరార్కాడు తాలూకా యును, తూర్పు దిక్కున చెంగల్పట్టు మండలమును, ఈశాన్య దిశలో కాళహస్తి జమీందారీయును కలవు. కాళహస్తికి దాపుననున్న నారాయణవనము మొదటి రాజధాని. పిమ్మట కార్వేటినగర సంస్థాన పాలకుఁడగు మొదటి వెంకట పెరుమాళ్ళురాజు పాలనకాలము (క్రీ. శ. 1710–1732) లో కార్వేటినగర నిర్మాణము మొదలయి యతని సోదరపుత్రుఁడయిన నావేటిరాజు కాలమున ముగిసినది. నాఁటినుండి కార్వేటినగరము రాజధాని యయినది. దీనికి పశ్చిమమున నున్న ప్రాఁత శివాలయమునొద్ద 'నగరము' అను పేరుగల ఒక యూరుండెనఁట; ఇప్పుడూరున్నచోట 'కార్వేడు' అనునొక పల్లె యుండెనఁట ; ఇది కార్వీడు కాఁబోలు ; అడవిపల్లె యని దీని యర్థము. పల్లెగానున్న 'కార్వేడు' ప్రభువుల ప్రసాదమువలన పట్టణమయినది. ఆ పిమ్మట శివాలయమునొద్ద కాఁపురమున్న వారు సయిత మీపట్టణమునకే వచ్చి చేరినందున జనులీ రెండుపేళ్ళనుగలిపి 'కార్వేడు నగర' మని పిలువనారంభించిరఁట. అదియే కాలక్రమమున 'కార్వేటి నగరము' గా మాఱినదని కొందఱ యభిప్రాయము*. ఇది పుత్తూరునకు పడమరగా మూఁడు కోసుల దూరమున నున్నది. ఈ సంస్థానములోని నగరి, నారాయణవనము మున్నగు నదులు చాల చిన్నవి. వానల తతిలో పొంగిపొరలి తతిమ్మాకాలములో ఎండిపోవుచుండును. కొంత ఉత్తరార్కాడు మండలము లోను, కొంత చిత్తూరు మండలములోను నీ సంస్థానము వ్యాపించియుండినది. పుత్తూరు తాలూకాలో 542 చ.మై. ను, తిరుత్తణి తాలూకాలో 401 చ.మై. ను, మొత్తము 943 చ.మై. వైశాల్యము కలది యీ సంస్థానము. ఋణబాధల పాలయిన ఈ సంస్థానమునందలి 120 గ్రామములు విడదీసి 'చెట్టినాడు' అను జమీందారీ నొకదాని నేర్పఱిచిరి. కార్వేటినగర సంస్థానములోని కొంత భాగమును తిరుమల తిరుపతివారు విక్రయమునందు కొనిరి. దీనియందలి

*తిమ్మావజ్ఝల కోదండరామయ్య, కార్వేటినగర రాజుల కళాసాహిత్య పోషణ, ఆంధ్రప్రభ, ఆదివారము సంచిక, 1964 జూన్ 14.

మొత్తము గ్రామములు 792. తిరుత్తణి, పల్లిపట్టు, నారాయణవనము అని మూఁడు రెవిన్యూ విభాగములు. 1882 లో పేష్కషు 187 వేలు. సాలీనా ఆదాయము 1885 లో నించుమించుగా ఏడెనిమిది లక్షలు.

సంస్థాన చరిత్రము

పూర్వమీ సంస్థాన మేదోయొకకోవకు చెందిన రెడ్లదఁట ! వీరికి పూర్వ పాలకులు సాళువ వంశీయులు. ఉత్తర సర్కారులనుండి వచ్చిన క్షత్రియ వంశీయులగు మాకరాజు, బొప్పరాజు అనువారు ఈ సంస్థానాధిపతుల కొలువులో నుండిరఁట ! మాకరాజు చిట్టచివరి రెడ్డిపాలకునొద్ద మంత్రిగానుండి ఆయన నిస్సంతుగా మరణింపఁగా పాలెమును కైవసము చేసికొనెనఁట ! రెండవ శ్రీరంగరాయల (1614—1617) ప్రభుత నంగీకరింపని విజయనగర సామంతు లలో మాకరాజ నామకుఁడగు కార్వేటి నగరపాలకుఁడొకఁడు కలఁడు.* ఈ సోదరులిరువురును సంస్థాన విషయమున విశేషశ్రద్ధాసక్తులు ప్రదర్శించి నానాఁటికి విస్తరింపఁజేసిరఁట ! వీరు సూర్యవంశ క్షత్రియులు. కరికాల చోడుఁడు వీరి మూలపురుషుఁడని చెప్పుదురు. కాళహస్తి ప్రభువులతోపాటు కార్వేటి నగరాధిపతులును చంద్రగిరి పాలకులకు సామంతులుగానుండి కప్పములు చెల్లించుచుండిరి. ఆపిమ్మట కర్ణాటక నవాబునుండి సంస్థానాధి పత్యమునకు సన్నదును సంపాదించి ఈ వంశీయులు సంస్థానమును పాలించుచు వచ్చిరి.

అక్కఱ కలిగినపుడు సేనలతో తోడ్పడు నిబంధనమీఁద కార్వేటి నగరా ధీశులు కర్ణాటకపు నవాబునకు సామంతులుగా నుండిరి. ఆనందరంగపిళ్లైతో మైత్రి నెఱపిన పాళయపుపట్టుదొరలలో మాకరాజువారు ముఖ్యులు[1]. కర్ణాటకపు నవాబు మహమ్మదాలీ తనయును ఒక పిల్లపాళయగాఁడు నిర్బంధించిన నేరమునకు నవాబు నానతిమీఁద కాళహస్తి—కార్వేటి నగరసంస్థానాధిపతు లిద్దఱును కలిసి యీ సాకుతో చిన్నచిన్న పాళయగాండ్ర నందఱ నోడించి వారి పాళయము లను తమ రాజ్యములలో చేర్చికొనిరి. ఈ సందర్భమున జరిగిన యుద్ధములను 'నత్తేరి' యుద్ధములని చరిత్రకారులు పేర్కొందురు.

కర్ణాటకపు నవాబుతో ఇంగ్లీషుకుంఫిణీవారు చేసికొనిన 1792 నాఁటి యొడంబడిక మేరకు పడమటి పాళయములన్నియును నవాబునకు ప్రతినిధులుగా గుర్తింపఁబడిన కుంఫిణీవారి పాలనముక్రిందికి వచ్చినవి. 1801 నాఁటి ఒడంబడిక ప్రకారము సంపూర్ణముగా నీ పాళయము లన్నియును కుంఫిణీవారికి దఖలు

*C.R. Srinivasachari, A History of Gingee and its Rulers, p. 138.

[1] కస్తూరి రంగకవి, ఆనందరంగరాట్ఛందము, పీఠిక, 114.

పడినవి. 1790—99 లలో కాళహస్తి, కార్వేటినగర సంస్థానాధిపతులు పరస్పరము కలహించుచుండుటచే దేశమున శాంతికి భంగము వాటిల్లుచుండినది. 1801 లో కుంఫిణీవారు రూపొందించిన సంధి నిబంధనల ప్రకారము ఈ రెండు సంస్థానములవారును తమతమ సైనికదళములను రద్దుచేసికొనిరి. అంతకుముందు వీరు విస్తారములగు సేనలను కలిగి పరస్పరము కలహించుచుండుటచేత ఈ సైనికదళములవలన ఎప్పుడో ఒకప్పుడు తమకును ముప్పుకలుగునను భయము కుంఫిణీవారి కుండినది. సైనికదళములను రద్దుచేయుటవలన పరస్పర కలహములు మానిపోయినవి; కుంఫిణీవారి భయమును అంతరించినది. 1802 లో కార్వేటినగర పాళయమువారికి జమీందారులుగా సన్నదులు ప్రసాదింపఁబడినవి. 19 వ శతాబ్ది మధ్యభాగమున రాజా కుమార వేంకట పెరుమాళ్ళురాజు బహద్దరుగారు కార్వేటినగరమును పాలించిరి. వీరు 1884 లో మరణించిరి. 1885 లో వీరి కుమారులు రాజా బొమ్మరాజు బహద్దరుగారు జమీకి వచ్చిరి. 1885 నాఁటికి ఈ జమీందారీ పుట్టెఁడప్పులలో మునిఁగియుండినది. ఆ పిమ్మట అప్పుసప్పులను తీర్చు నిమిత్తము జమీందారీలోని అనేకప్రాంతములు ఇతరుల కమ్మివేయవలసి వచ్చినది. ఇట్లమ్మివేయఁబడిన యొక భాగమునుండి ఏర్పడినదే 'చెట్టినాడు' జమీందారీ.

ఈ శతాబ్దారంభమున కార్వేటినగరము నేలిన తిరుమలరాజు బహద్దరుగారి పట్టపురాణి మట్లివారియాఁడుబిడ్డ. వీరి జ్యేష్ఠపుత్రులు కుమార వేంకట పెరుమాళ్ళురాజు. కార్వేటినగర రాజులలో కడపటివాఁడీ పెరుమాళ్ళురాజు. వీరితమ్ములు కుమారస్వామిరాజు శాసనసభా సభ్యులుగానుండి ఏడెనిమిదేండ్ల క్రితము పరమపదించిరి.*

సాహిత్యపోషణము

కార్వేటినగర పాలకులు మధురసాహితీ సేవధులనియు, గానవిద్యానిధులనియు కవిపండితకోటివలన కైవారము లందినవారు. వీరు కళాపోషకులగుటయేకాక, స్వయముగా కళారాధకులు. సప్తసంతాన ప్రతిష్ఠాపకులు. వీరి ప్రాపుప్రోపులను బడసి కార్వేటి నగరము మొన్నమొన్నఁటిదాఁక కళలనగరముగా విలసిల్లినది.

'శబ్దతర్కాది శాస్త్రప్రసంగములఁ బే
రెక్కిన విద్వాంసు లొక్కవంకఁ
బ్రాకృత మాగధ ప్రముఖ భాషలఁ గబ్బ
మొనరించు కవిరాజు లొక్కవంక

*వేదము వేంకటకృష్ణశర్మ, తెలుగుచోళభూపతులు: మట్లసామంతులు, భారతి, 1960 మార్చి, పుటలు 17—24.

రామ భారతకథా ప్రస్తావపటిమఁ జె
న్నొందు పౌరాణికు లొక్కసంత
గీతప్రబంధాది చాతురీ విస్ఫూర్తి
నారవుమీఱినగాణ లొక్కపంక్తి....'

వీరి యాస్థానము నలంకరించి, దానిని 'వర కవిరాజ విరాజిత [illegible] విరాజిల్లఁ జేసిరఁట!

తమ ఆస్థానములలో అష్టదిగ్గజకవుల నుంచికొని [illegible] దాయము రాయలయుగమునుండియు వాడుకలో నున్నట్లు [illegible] సమ్రాట్టుల సత్సంప్రదాయములు సామంతకోటిలో వెలసినవి [illegible] కాదు. కార్వేటినగర సంస్థానమునను అష్టదిగ్గజకవి సంప్రదాయము [illegible] బడినట్లు తెలియుచున్నది. సంస్థానపాలకుఁడగు మాకరాజు [illegible] రాజు కాలమున అష్టదిగ్గజకవులు వెలసియుండిరఁట! [illegible] నారాయణకవి, పోలిపెద్ది వెంకటరాయఁడు, పాలమంగలము [illegible] సారంగపాణి, శ్రీశైలకవి, ముదుంబ అప్పయాచార్యులు, [illegible] వీరరాఘవకవి, అనంతరాజు సుబ్బరాయకవి....అను ఎనమండుగురును [illegible] అష్టదిగ్గజకవులఁట!

ఈ సంస్థాన పాలకుల పూర్వులలో నొకరగు మాకరాజు [illegible] తిరుమలరాజునకు (క్రీ. శ. 1620) చదలువాడ మల్లన రచించిన విప్రనారాయణ చరిత్ర కృతి యీఁబడినది. తిరుమలరాజు తమ్ముఁడగు లక్ష్మీపతిరాజు '[illegible] చరితము'ను గృతి నందినట్లు 'పరుసఁ జెప్పించుకొనియె సంపదలు మెఱయ మెలమి మాకయ లక్ష్మీపతీశ్వరుండు' అను మల్లన ప్రస్తావనమునఁ [illegible] చున్నది. ఇదియు మల్లన కృతమే కాఁబోలు! మల్లన తండ్రియగు [illegible] పెక్కు కావ్యములు రాజాంకితములుగా సంతరించినట్లు విప్రనారాయణ చరిత్ర అవతారిక పేర్కొనుచున్నది. కావ్యనామములు, కృతిభర్తల పేరులును మాత్రము తెలియరాకున్నవి. 'కవిరాజ కంఠీరవ' బిరుదాంకితుఁడగు [illegible] వేంకటాచలకవివరేణ్యుఁడాంధ్రీకరించినట్టి ఎనిమిదాశ్వాసములుగల [illegible] రామాయణము వెల్లంటి కసవరాజున కంకితము. కసవరాజు తిరుమల[illegible] పుత్త్రుఁడు. పదునెనిమిదవ శతాబ్ది పూర్వార్ధ మితని కాలము. వెంకటాచలకవి '....హరిణాంకమౌళి కరుణాసముపాత్త రసప్రసాదపద్ధనతర సంస్కృతాంధ్ర కవితాధనుఁడు'.

'తరణి సమప్రతాపనిధి దామెర యక్కనృపాలుసన్నిధిన్
వరకవిగంధ సింధురమువచ్చెనటంచు, వచించువాని క్రొ
వ్వర గజరాజకేసరి నఁటంచుఁ బఠించితి వాగ్వైఖరిన్
సరసులు మెచ్చ వాఙ్ముఖవిశంకట వేంకటశైలసత్కవీ'

[illegible] ప్రసిద్ధి [illegible] తెలియుచున్నది.

[illegible] సంబంధించిన రత్నా[illegible] గ్రంథము [illegible] గ్రంథము [illegible] గ్రంథములుగా [illegible] ఇది [illegible] ఉన్నారు. రత్నాకరము [illegible] గ్రంథము : శ్రీశైల

*[illegible] పుటలు 114, 115.

కవికృతము, కావేరిరాజున కంకితము. రామభద్రరాజు మొదలుగా కావేరిరాజు వరకుఁ గల ఈ రాజన్యుల వంశచరిత్రమిం దభివర్ణితము. టీకాకారులెవరో తెలియదు.

వాసుదేవయజ్వ తనయుఁడగు కచ్ఛపేశ్వర దీక్షితులు పరిచ్ఛేద త్రయ యుక్తమగు రామచంద్ర యశోభూషణ కర్త. ఇది ప్రతాపరుద్రీయమును బోలిన అలంకార గ్రంథము. కార్వేటి నగర పాలకుఁడగు బొమ్మరాజీతని పోషకుఁడు. కచ్ఛపేశ్వరదీక్షితుల పూర్వుఁడగు కాళహస్తీశ్వరయజ్వ సంస్కృత భాగవత పురాణ వ్యాఖ్యాత యఁట!

ముడుంబై వేంకటకృష్ణమాచార్యులు శ్రీవైష్ణవశాఖ వారు. శ్రీ వత్స గోత్ర పవిత్రులు, వేంగళాంబా వేంకటరమణ కవుల పుత్రులు. తిరుత్తణి తాలుకాలోని నగరముగ్రామ వాస్తవ్యులు. క్రీ. శ. 1800 ప్రాంతము. కార్వేటి నగర సంస్థాన ప్రభువుల యాశ్రిత వర్గములోనివారు. అధ్యాత్మ రామాయణము, ద్విపదోత్తర రామాయణము, పోలేరమ్మ దండకము, శ్రీ రామస్తవ చూర్ణిక, 'కృష్ణా! దీనరక్షామణీ' యను మకుటముగల ఒక శతకము ఈయన కృతులు.

పోలిపెద్ది వేంకటరాయకవి కార్వేటి నగర ప్రభువులైన రాజా కుమార వేంకట పెరుమాళ్ళురాజు బహద్దరుగారి ఆస్థానమందలి విద్వత్కవి (క్రీ. శ. 1800—1875). ఈయన వేణుగోపాలస్వామి భక్తుఁడు. వేణుగోపాల శతకము, లావణ్య శతకము అను సీసపద్య శతకములను రచించెను. తిట్లదండక మొకటి యేతత్కవికృతము కలదఁట*!

వేంకటరాయకవికి సమకాలికుఁడగు అనంతరాజు సుబ్బరాయకవి (క్రీ. శ. 1825—1845) చిత్రకవితా ప్రియుఁడు. కార్వేటి నగరాధీశుల యాశ్రితుఁడు. సంస్థాన ప్రభువగు రాజా కుమార వేంకట పెరుమాళ్ళురాజు బహద్దరుగారి ప్రేరణమున నీ కవి సదాశివశతకమును రచించెనఁట!

ఇంచుమించుగా నీ కాలమునకే చెందిన గరుడాద్రి సుబ్రహ్మణ్యకవి 1864లో శత్రుఘ్నవిజయమను ప్రబంధమును సంధానించినాఁడు. మొదటి కుమారవెంకటపెరుమాళ్ళురాజు బహద్దరు సవతితమ్ముఁడయిన తిరుమలరాజునకీ గ్రంథ మంకితము. ఇది యముద్రితము.

పెరుమాళ్ళురాజు కుమారుఁడయిన బొమ్మరాజు కూడ కవితాప్రియుఁడు. ఇతఁడు కపవరాజున కేడవతరమువాఁడు. సంస్కృతమున సంతరింపఁబడిన పద్మావతీ పరిణయ మను చంపూప్రబంధమున కీ బొమ్మరాజు కృతిపతి. ఇది 1890లో కార్వేటినగరాధీశుల స్వకీయ శ్రీ భారతీలీలాసదన ముద్రాక్షరశాలలో బొమ్మరాజు నాజ్ఞ ననుసరించి ముద్రితము. కార్వేటినగరపాలకులు తమ

*రాపూరి దొరసామిశర్మ, దండకవాఙ్మయము, ఆంధ్రపత్రిక సంవత్సరాదిసంచిక, హేమలంబ, 1957.

ముద్రాక్షరశాలలో అనేక గీర్వాణాంధ్ర భాషాగ్రంథములను ప్రచురించిరి. కోటిశ్రీరాయరఘునాథతొండమహీపాలుని సరసకృతియగు పార్వతీపరిణయ ప్రబంధము వీరిప్రచురణమే.

కార్వేటినగరాధీశులు సాహిత్యమునకేగాక సంగీత నాట్యములకుఁ గూడ సమప్రాధాన్యము నిచ్చి వానిని సయితము పెంపొందించినవారు. కురవి రామకవి సంతరించిన దశరూపకపద్ధతి యను 110 పద్యముల గీర్వాణకృతి నాట్యశాస్త్ర మర్యాదలను ప్రదర్శించునట్టిది. కువలయానంద విశ్వగుణాదర్శ చంపువుల కీతఁడు వ్యాఖ్యానములు రచించెనని వినికిడి. అనంతుని భారతచంపువునకు 'లాస్య' నామక వ్యాఖ్యాన మీతని రచనయే. ప్రసిద్ధ పదరచయితయగు సారంగపాణికిని కార్వేటినగర సంస్థానమే పట్టుగొమ్మయని ప్రతీతి. నాయికానాయకుల సంభృత ప్రేమమున కాలవాలములు సారంగపాణి పదములు. వేణుగోపాల శతకకర్త యీసారంగపాణియే యనికొందఱ విశ్వాసము*. ఇతఁడు మాకరాజు కార్వేటిరాజు నాస్థానకవియఁట. కార్వేటిరాజు ప్రస్తావముకల మూఁడు శృంగార పదములను సారంగపాణి కృతములగువానిని తిమ్మావఝ్ఝలవారు పేర్కొనినారు. గోవింద సామయ్య (1680–1710), కూవనయ్యలు కార్వేటినగర సంస్థానాస్థాన సంగీత విద్వాంసులు. వేంకటపెరుమాళ్ళురాజుచే సమ్మానితులు. కేదారగౌళ, నవరోజు, నాటకురంజి, మోహనరాగములలో సుప్రసిద్ధములైన చౌకవర్ణములను వీరు రచించిరి. గోవింద సామయ్య తెలుఁగుపదము లనేకము రచించెనఁట!

కార్వేటినగర సంస్థానామాత్యులగు కనవరాజు రామకృష్ణమరాజు (క్రీ. శ. 1810) విద్యావినోదములయందాదరము కలవాఁడఁట! ఆయన సాహిత్య సౌహిత్యమును నిరూపించు గాథలు కావ్యరసికప్రపంచమున ప్రపంచితములయి యున్నవి. వానిలోనొకటి: సంస్థానవిద్వత్కవి పాలమంగలము అప్పయకవి సాహితీగోష్ఠీసందర్భమున—'శరసంధానబలక్షమాది....' యను పెద్దన పద్యమును చదివి, దీనికి కృష్ణరాయలు నాలుగువేల వరాలిచ్చెనని చెప్పఁగా, రామకృష్ణమరాజుగారు 'పెద్దనవలె కవిత్వము చెప్పువారుకలరా', యని యడిగిరఁట! 'కృష్ణరాయలవలె నిచ్చువారున్నచో పెద్దనవలె కవిత్వము చెప్పువారు కల'రని అప్పయకవి అదరుబెదరుమాని జవాబు చెప్పెనఁట! దీనిని విని రాజసము మూర్తికట్టిన రామకృష్ణమరాజుగారు కొంత కోపముతో 'రాయలిచ్చినరీతి నిత్తుము, పెద్దనచెప్పిన పద్యమునుబోలిన పద్యమును జెప్పు వారినిఁజూపుఁ'డని గద్దించిరఁట! అపు డప్పయకవి—

'వసుసంపత్తి, సువృత్తి, భూభృతి, దయావైదగ్ధ్యముల్ గల్గి మే
ష సదుచ్ఛత్వ ఖగత్వ జాడ్య బుధశిక్షా చౌర్యముల్ మానినన్
గనవక్ష్మాధర రామకృష్ణులను బల్కన్వచ్చు నీసాటిగాఁ

*రావికంటి కళావతి, కల్పలత పత్రిక, విశాఖపట్టణము, 1921, ఏప్రిల్, పు.11.

గగనక్షేత్రధర రామకృష్ణనృపతీ! కాంతామనోజాకృతీ!'

అని ఆశువుగా చదివెనఁట! ఇందలికల్పనా చమత్కృతిని, శిల్పసంపత్తిని రామకృష్ణమరాజు మెచ్చి, కవికి నన్నూఱు వరాలిచ్చి యాదరించెనఁట!* అప్పయ కవి యొనర్చిన గ్రంథములు మృగ్యములు.

కార్వేటినగర రాజబంధువులు రాజా బొప్పరాజు రామకృష్ణరాజుగారు సంగీతసాహిత్యముల సమానాసక్తికల సరసులు. కవితాపోషకులు. కొంత కాలము ఆంధ్రప్రదేశసంగీత నాటక అకాడమీ అధ్యక్షులు. చిరకాలముగా చిత్తూరు రామవిలాససభకు శాశ్వతోపాధ్యక్షులు; సభానాటకశాఖా పర్యవేక్షకులు.

*ఆంధ్రపత్రిక సంవత్సరాది సంచిక, 1911, పు. 51.

ఉపజీవ్య గ్రంథసూచి

1. నిడుదవోలు వేంకటరావు, ఆంధ్ర సంస్థానములు — సాహిత్యసేవ, తెలుగు విజ్ఞానసర్వస్వము, సంపుటము 3, పుటలు 1171—1175.

2. డా. దివాకర్ల వేంకటావధాని, తెలుగువిజ్ఞానసర్వస్వము, సంపుటము 6, విశ్వసాహితి, పు. 782.

3. తిమ్మావజ్ఝల కోదండరామయ్య, కార్వేటినగరరాజుల కళాసాహిత్య పోషణ, ఆంధ్రప్రభ, ఆదివారము సంచిక, 1964, జూన్, 14, 21, 28.

4. తిమ్మావజ్ఝల కోదండరామయ్య, కార్వేటినగర పాలకులు — కళాసాహిత్య పోషణ, ఆంధ్రప్రభ, ఆదివారము సంచిక, 1964, అక్టోబరు, 4.

5. Imperial Gazetteer, Provincial Series, Madras, p. 20.

6. M.A.M.P., I, p. 58, II pp. 294–301.

7. Imperial Gazetteer of India, Vol. XV, Oxford, New Edition, 1908, p. 64.